

Az új nemzetbiztonsági kihívások hatása a nemzetbiztonságra, különös tekintettel a nemzetközi terrorizmusra és a szervezett bűnözésre

Várhalmi A. Miklós – 2008.12.28.

1. Bevezetés

A XX. századot végig kísérő borzalmak és viszontagságok, a két világháború, a helyi háborúk okozta traumák után pedig egy pozitívabb jövőképet szeretnénk a magunkénak tudni. A bipoláris világrend, feszültségeivel és állandó konfliktusaival is kiszámítható, a saját logikáját kiépítő gondolati struktúrává is vált. Mindkét fél ismerte ellenségét. A Szovjetunió széthullását követően mégis a bizonytalanság időszaka köszöntött be. Az Amerikai Egyesült Államok látszólag győztesen került ki a világpolitikai csatározásokból, de olyan problémákkal került szembe, amelyeket nem lehetett mindenre kiterjedően előre prognosztizálni.¹

Amerika és Európa viszonya is bonyolultabbá vált, a megszokott jó kapcsolatokat nyomasztó ellentétek feszítik.² Az egész világot „sakktablaként” látó geopolitika és geostratégia már előre körvonalazza a konfliktusokat.³ A nyersanyagszükséglet - elsősorban a kőolaj és földgáz - óriási erőfeszítésekre készíti az Egyesült Államok gazdaságát és kormányzatát, de a küzdelemben az Európai Unió is részt vesz.

Hangzatos és sok fórumon kinyilatkoztatott politikai frázis, hogy Irak megtámadása mögött kizárólag „a fekete arany” áll. E magyarázatnak természetesen vannak alapjai, azonban nem tekinthető kizárólagosnak. Érdemes végiggondolni, milyen törekvések vezérelhették még az Egyesült Államokat. Szaddam Huszein eltávolításának nem kevesebb volt a célja, mint biztosítani a lehetőségét egy viszonylag megbízható ország felépítésének, amely képes ellensúlyt képezni a korrupt és instabil szaúd-arábiai helyzettel szemben. Egy stabil és konfliktusoktól mentes, az USA-val rokonszenvező hatalom egyensúlyt jelenthetett volna Iránnal szemben, ugyanakkor a térség pacifikálásának első állomásaként is funkcionált volna. A közel-keleti sakkjátszma azonban a jelek szerint már az első lépések után megoldhatatlan patthelyzetet hozott. A cél, pedig nem volt kisebb, sőt ma is ugyanaz: kihúzni a talajt a nemzetközi terrorizmus lába alól. Ha elfogy a támogatás és biztatás a palesztin felkelők mögül, a bonyolult helyzet Izraellel együttműködve megoldható lenne. A Hamasz azonban megnyerte a demokratikus választásokat, Irán pedig egy olyan konfrontációt követően fenyegette meg nyíltan az Egyesült Államokat, amely valamelyest a hidegháború időszakát idézi. Ezeket az erőfitogtatásokat természetesen a kölcsönösség jellemezte. Az iraki helyzet elmérgesedése is lassan bebizonyítja, a demokrácia mesterséges kialakítása meglehetősen bonyolult és hiábavaló vállalkozás és ha sikerül is, nem mindig a kívánt módon alakítja a nemzetközi helyzetet. A hidegháború okozta kényszer alatt összeomlott szovjet gazdaság magával ragadta a szövetséges államok politikai diktatúráit is, új fejezetet nyitva ezzel Kelet- és Közép- Európa népeinek történetében. A világgazdasági verseny a harmadik világban, főleg a hatalmas Dél-Amerikában vált rendkívül élessé az USA és az Európai Unió között, de számos példát találhatunk Afrikában is. A kereskedelem, a gazdasági kapcsolatok erősítése és az európai kultúra közvetítése sokkalta elfogadhatóbbá teszi kontinensünket¹⁰ az agresszíven terjeszkedő amerikai központú transznacionális vállalatok és a nekik alapos előkészítést végző amerikai kormányzati szervekkel szemben.

Filozófiai megközelítésben két eltérő nézőpont a legfőbb forrása a konfliktusoknak. A békés megoldásokat és a diplomáciát elsőbbségben részesítő kant-i Európa egy, a hobbes-i gondolatot inkább magáévá tevő, a nemzetközi kapcsolatokat erővel és akár háborúkkal rendező Amerikával találja magát szemben a világpolitika színpadán.⁴

A felvázolt különbözőségek és érdekellentétek mégis eltörpülnek azon kihívások mellett, melyek a XXI. századba lépve érték el civilizációnkat, az amerikai és európai kultúrát is magában foglaló úgynevezett civilizált világot. Ez közös teher. A kollektív problémákat, habár lehet azokat más módszerekkel orvosolni, mégis együtt kell felszámolnunk. Civilizációnk természete, - amit természetesen a világ többi része felé is közvetítünk - a fogyasztásra, a javak bőségére és a minőségi, pénzben gazdag, a természettől és egymástól is biztonságos életre épít. Ez elismerést, vágyakozást, irigységet, akár dühöt, sőt az értelmetlen pusztítás igényét is kiválthatja más kultúrák, népek, nemzetek vagy civilizációk tagjaiból. A globalizációs intézmények, a kapitalizmus térhódítása és a pénz központú szemlélet nem kímélik hagyományos értékeinket. Az érdekek elsőbbsége súlyos feszültségeket vált ki, a globalizáció ellenesség számtalan formát öltve a hétköznapjaink része lett. Tudomásul kell vennünk, hogy a globalizációnak egyaránt vannak

nyertesei és veszteseinek, pedig vállalnunk kell a következményeit. Ebben a helyzetben számos biztonsági kockázati tényező új típusú kihívás is megjelent.

A szervezett bűnözés és a terrorizmus komplex jelenségek, külön-külön is érdemes őket megvizsgálni, együttes elemzésük azonban nagyobb lehetőséget biztosít a körülöttünk zajló folyamatok megértéséhez.

2. A terrorizmus és a szervezett bűnözés a biztonsági kockázataink rendszerében

A világ gyors ütemben és állandóan változik, globalizálódik, szinte minden mindennel összefügg, a tegnap még hagyományosnak tekintett kihívásokat ma új típusúak váltják fel vagy egészítik ki.

A világban zajló állandó politikai, gazdasági, társadalmi változások, átalakulások megváltoztatták az emberek biztonságról alkotott elképzelését, a biztonság - amúgy is összetett - fogalma sokadszorra ismét átértékelődött. A világ egyre jobban kitárul előttünk, az élet szinte minden területe hihetetlen és gyors fejlődésen megy keresztül, ugyanakkor nap, mint nap szembesülünk kiszolgáltatottságunkkal, sebezhetőségünkkel. A félelem az ismeretlentől és a már megtapasztalt borzalmak ismétlődésétől arra ösztönöz minket, hogy fogódzókat, új kapcsolatokat, lehetőségeinkhez mérten garanciákat keressünk. Ennek a törekvésnek lényeges eleme a biztonság.

A biztonság fogalmának átalakulása többirányú folyamat. Alapvetően jellemző az állam által garantált biztonságtól való elmozdulás, megőrizve természetesen annak állami jellegét is. E folyamat kétirányú, vertikális vonulatában a nemzeti biztonság az egyének és a csoportok biztonsága felé mozdult el, ugyanakkor megfigyelhető egy globális tendencia is, amely az egész emberiségre és a bioszférára is kiterjed. A folyamat horizontális kiszélesedése azt jelenti, hogy a biztonság ma már több mint politikai-katonai koncepció, mivel magába foglalja a gazdasági, társadalmi és környezeti dimenziókat is. Ez a szélesebb értelmezés együtt jár a politikai felelősség növekedésével, amely lényegét tekintve azt jelenti, hogy a biztonságot minél szélesebb csoportokra és területekre ki kell terjeszteni.⁵

A biztonság fogalmának drasztikus átalakulása azt a következményt vonta maga után, hogy megnőtt a biztonságra fenyegetően ható kihívások száma is. A nemzetközi szervezett bűnözés és a terrorizmus ezekhez a kihívásokhoz tartozik. A hagyományos biztonságfogalom - politikai-katonai jellege miatt - nem foglalta magába ezeket az új elemeket, amelyek - bár mindig is jelen voltak - a globalizáció kiterjedésével alapvetően befolyásolják a nemzetközi közösség életét.

Számos érv hozható fel emellett, miért kell ezeket a kockázati tényezőket a biztonságra veszélyes elemeknek tekintenünk. Az állam, amely a globalizáció következtében már veszített korábbi hatalmából, további monopóliumcsökkenéssel kell, hogy szembenézzon, különösen a nemzetközi szervezett bűnözés és az illegális kábítószer-kereskedelem oldaláról. Ezt igazolja az európai integráció, amelyben a totális nemzeti szuverenitás feladása következtében az egyes államok számos kompetenciája a közösséghez kerül. A demokratikus átalakulás korszakát élő, valamint a fejlődő országok, elsősorban a minden területet lefedő jogi szabályozás hiányának következtében nehezebben tudnak védekezni és jobban ki vannak téve annak, hogy veszélybe kerül a demokratikus átalakulási folyamat. Fontos tényezőként kell értékelnünk, hogy a kihívások valamennyi államot érintik, egyetlen ország sem tudja magát kivonni a szervezett bűnözés vagy a terrorizmus alól, amelyek ugyancsak globalizálódtak.

Végül a kérdés fontosságát az is jelzi, hogy e gondok megoldásával ma már minden szinten foglalkoznak, az új típusú kockázatok mindenütt biztonságot fenyegető tényezőként jelentkeznek és markánsan megjelenő nemzetbiztonsági érdekeket és értékeket is sértenek.

A több államon, régióan átnyúló vagy akár globális jellegű fenyegetések jelen korunk meghatározó, a biztonságot alapvetően befolyásoló tényezőként kell értékelni. A szakirodalom a transznacionális kockázatok, globális veszélyforrásokat, különböző megközelítésekben, mégis azonos tartalommal értékeli. A legtöbbször említett kategorizálások szerint ide tartozik:

- a nemzetközi terrorizmus,
- a nemzetközi szervezett bűnözés,
- a tömeges migráció,
- a transznacionális egészségügyi fenyegetések,
- a transznacionális környezetszennyezés és a globális felmelegedés.

A transznacionális fenyegetések természetesen közös jellemzőkkel rendelkeznek:

- a legtöbb fenyegetés nem egy konkrét államhoz köthető, ilyen például a nemzetközi bűnözés, terrorizmus vagy a csempészet;
- hosszabb távon ható, térben és időben változó folyamatok, a fenyegetés természete régióról-

régióra változhat, hatásukat akár több évtizeden keresztül is kifejthetik (nukleáris szennyezések)

- a globalizációval és az információs társadalommal új bűnözési formák jelennek meg (pl. cyberterrorizmus)
- a transznacionális fenyegetések egymás hatását felerősíthetik, például a kábítószer kereskedelem erősödése együtt jár a pénzmosás mértékének növekedésével, amelyből a terrorizmus is jelentős hasznot húz

A transznacionális biztonsági fenyegetések veszélyeztetik egy ország egészét, politikai intézményrendszerét, társadalmi berendezkedését vagy a lakosság egészségét. Más megközelítésben ezeket a veszélyeket úgy is értékelhetjük, mint amelyek az adott állam vagy régió lakosságának életminőségét fenyegetik vagy azt rontják. Fontos kiemelni ugyanakkor, hogy a transznacionális fenyegetések elemzése során meg kell határozni, melyek tekinthetők egy adott ország biztonságára nézve tényleges fenyegetésnek és melyek nem. Ez azért lényeges, mert ez határozza meg a szembeállítható erők és állami intézmények feladatát, legyen az fegyveres erő, rendvédelmi szerv illetve ezen belül nemzetbiztonsági szolgálat.

A különböző transznacionális veszélyeket és fenyegetéseket az államok természetesen eltérő módon értelmezhetik, de az ellenük való sikeres fellépéshez elsősorban nemzetközi szintű konszenzusra van szükség.⁶ A nemzetközi biztonság a nemzetközi intézményekre, a nemzetközi rezsimekre és a nemzetközi jogra épül.⁷ A nemzetközi biztonság koncepciójában és gyakorlatában az a felismerés tükröződik, hogy a biztonság területén az államok kölcsönösen függenek egymástól, csak együttműködve képesek fenntartani a közös biztonságot. Világos tehát, hogy az új típusú kihívások a nemzetközi intézmények esetében is előtérbe kerültek. Ezen intézmények közül az ENSZ, a NATO az Európai Unió kiemelt szerepet tölt be.

Az ENSZ 2005. évi közgyűlése számára készített szakértői jelentés az alábbiakban foglalja össze az új fenyegetéseket:

- Szegénység, fertőző betegségek és a természeti környezet pusztulása.
- Konfliktusok államok között és államokon belül.
- Nukleáris, vegyi és biológiai fegyverek terjedése.
- *Terrorizmus.*
- *Transznacionális szervezett bűnözés.*

Az európai integráció belső fejlődése az elmúlt másfél évtizedben, de különösen az elmúlt öt év során szorosan összefügg azzal a ténnyel, hogy sem a nemzeti, sem a nemzetközi szinten nem sikerült eredményesen kezelni a világban megjelenő új biztonsági problémákat. Ezért vált szükségessé a biztonság elemzése az egyén szintjén, összekapcsolva azt a társadalmi csoportok és a régiók szintjével. Ennek során az EU nagy lépést tett előre a közös biztonság- és védelempolitika területén, ennek során a terrorizmus és szervezett bűnözés elleni harc gyakorlati módszerei is előtérbe kerültek.

Összefoglalóan megállapíthatjuk, hogy az új biztonsági fenyegetések elleni hatékony fellépés szükségessé teszi az államok együttes, összehangolt cselekvését, a hatékony multilateralizmust. A különböző transznacionális veszélyeket az egyes NATO országok is eltérő módon értékelhetik. Általánosságban elmondható, hogy az északi NATO országok a transznacionális veszélyeket a hagyományos katonai fenyegetés fölé helyezik, míg a keleti és déli válságövezetekhez közeli NATO országok az etnikai konfliktusok okozta következményeket helyezik előtérbe.

A civilizált világ minden politikai döntéshozójának abban van a legnagyobb felelőssége, hogy világos módon ki kell jelölniük a transznacionális fenyegetések, veszélyek közül azokat, amelyek nemzetbiztonsági kockázatként jelentkeznek. Ez számos országban - köztük hazánkban is - megtörtént. A döntés eredménye a különböző biztonságpolitikai dokumentumokban tükröződik.⁸

3. **A terrorizmus és a szervezett bűnözés aktualitásai**

Napjainkban szinte egymást érik a nemzetközi terrorizmussal és a szervezett bűnözéssel, valamint az ellenük folytatott küzdelem lehetőségeivel és azok esetleges korlátainak vizsgálatával foglalkozó konferenciák, kutatói szemináriumok, fórumok, bizottsági ülések és időnkénti rendszerességgel kormányzati találkozók is zajlanak. A szakterülettel foglalkozó elméleti és gyakorlati szakemberek valamint az illetékes döntéshozók - többnyire az összefüggések jegyében - igyekeznek számba venni az érintett szervezetek, intézmények, társadalmi alrendszerek, országok illetve az érintett nemzetközi közösség egészének teendőit, hogy válaszokat adjanak korunk kihívásaira, amelyek, ha nem is minden esetben újak, de mindenképpen átalakulóban vannak.

Mind a terrorizmus, mind pedig a szervezett bűnözés esetében igaz, hogy csak akkor tudunk igazán eredményesen küzdeni ellene, ha megfelelő információkkal rendelkezünk, illetve legalább közelítőleg pontosan sikerült azonosítanunk az illető személyeket, csoportokat, szervezeteket, vagy államokat, amelyek képviselik ezeket a jelenségeket. A kihívások kezelésére válaszokat adni szándékozó gyakorlati politikának tehát egyértelmű, kellő mélységben megvizsgált, műveleti szempontból megalapozott és világos fogalmi tartalomra és megfelelő információkra van szüksége a megelőző és végrehajtás jellegű elemekre egyaránt támaszkodó, érdemi cselekvéshez. A döntés előkészítésben részt vevők - köztük a nemzetbiztonsági szolgálatok - felelőssége is, hogy ezeket az információkat összegyűjtsék.

4. A nemzetközi szervezett bűnözés és a terrorizmus szimbiózisa

A terrorizmus és a szervezett bűnözés napjaink állandó veszélyforrása lett. Mindkét jelenség szervezetében, módszerében folyamatos fejlődés, átalakulás figyelhető meg. Közös bennük, hogy gyorsan és hatékonyan alkalmazkodnak a megváltozott körülményekhez, így állandóan új arcukat mutatják.

Terrorizmus: terrorcselekmény, terrorküszöb, terrorfenyegetettség, terrorállam, terrorérzékenység, öngyilkos terrorista, terrorveszély, narkóterrorizmus, bioterrorizmus, cyberterrorizmus, szuperterrorizmus stb.

A konkrét terrortámadások mögött mindig meghúzódik valamilyen ideológiai, politikai vagy etnikai motívum. Ez a pont azért lényeges, mert így lehet elkülöníteni a terrorizmust a tisztán profitorientált szervezett bűnözéstől:

- A terrorcselekmények, illetve azok elkövetői igénylik a figyelmet; a média szerepe tehát igen fontos. Céljuk, hogy az elkövetett erőszakról minél többen szerezzenek tudomást, s a társadalmi normák megszegése révén az elkövetők a társadalom fölött állónak tekintik magukat.
- A háttérben mindig a társadalom peremére sodródott elemek állnak. A marginalizálódás nem feltétlenül anyagi jellegű. Ezek a csoportok a legális politikai és jogi eszközrendszert alkalmatlannak tartják igényeik érvényesítésére.
- A konkrét áldozatok kiválasztása általában véletlenszerű, de minden esetben szimbolikus értelmű.
- Az akciók minden esetben jóval szélesebb rétegek ellen irányulnak, mint maguk a közvetlen áldozatok.
- Az akciók minden esetben előre megfontoltak és céljuk a megfélemlítés.

Szervezett bűnözés: maffiabűnözés, bűnözői hálózat, bűnbanda, elkövetői csoport, bűnözői kartellek, bűnszindikátusok, bűnszervezeti család, stb.

A huszonegyedik századba lépve, szükségessé vált a szervezett bűnözés új, korunk állapotának megfelelő értelmezése is. A bűnözés legkifinomultabb formájának folyamatos figyelemmel kísérése és a jelenség természetrajzának felvázolása már a szervezett bűnözés klasszikus történelmi példáinak vonatkozásában is jogos igényként jelentkezett.⁹ Az Europol által kialakított ismertetőjegyek közül nyolcat már az úgynevezett Volstead Act (1920)¹⁰ kapcsán kialakult klasszikus bűnözési forma is magán viselt. A fogalom összetettsége folytán érdemes ezeket áttekintenünk:

- kettőnél több személy együttműködése
- mindenkinek saját meghatározott szerepe van
- hosszú, határozatlan időtartamú
- a fegyelem és irányítás valamilyen formája
- súlyos bűncselekmények elkövetésének gyanúja
- nemzetközi szintű működés
- erőszak vagy a megfélemlítésre alkalmas egyéb módszerek alkalmazása
- kereskedelmi vagy üzleti szervezeti formák használata
- pénzmosás
- a politika, a média, a közigazgatás, az igazságszolgáltatás vagy a gazdasági élet befolyásolása
- mindez a haszon és/vagy hatalomszerzés érdekében.

4.1. **A terrorizmus és a szervezett bűnözés politikai, társadalmi és gazdasági kapcsolódásai**

Napjainkban világossá vált, hogy a biztonsági fenyegetések kapcsán már nem egyszerűen azok megjelenése és előfordulásuk nagysága, hanem inkább azok társadalmi-gazdasági-politikai szerepének és funkciójának változása dominál. A terrorizmus esetében egy valami nehezen kihagyható a pontos fogalomból, ez pedig a politikai cél mindenek felettsége. A terroristák általában magasztos célok és elvek mentén tevékenykednek, ugyanakkor képtelenek erről a társadalom többségét békés eszközökkel megnyerni. Ez fáradságos és kétes kimenetelű lenne, így az olcsóbb, de kétségkívül „extrémebb” megoldást választják.

A terroristák végső célja általában megegyezik a forradalmárokéval: átfogó és jelenős társadalmi változások elérése. A forradalmárokkal ellentétben ugyanakkor nem nyílt sisakkal küzdenek, hanem a konspirált és leplezett harcot részesítik előnyben. Náluk a módszer az eredmények kizsarolása. Ezt a fajta megközelítést a politika egyik ága - az ún. Politics - az angolszász politológia „szentháromságának” egyikével, a politika konfliktusos világának megközelítésével értelmezhető leginkább.¹¹ Az egyének, a társadalmi csoportok, különböző szervezetek mind-mind eltérő érdekekkel rendelkeznek. A prioritási sorrendek különbözősége illetve az eltérő életkörülmények, szituációk mindig az érdekek ütközéséhez vezetnek. Az eltérő érdekek és értékek kifejezésre juttatásnak egyik alternatívája tehát terrorizmus.

A nemzetközi terrorizmus elleni küzdelem elsősorban a terroristák valamint a terrorszervezetek tevékenységére, fizikai megsemmisítésére, semlegesítésére, vagy jobb esetben anyagi forrásainak felszámolására koncentrál. Kevésbé foglalkozik ugyanakkor kiváltó okaival, a terrorizmus gyökereivel, ha tetszik, a terrorizmus társadalmi infrastruktúrájával. Például annak a társadalmi közegnek országokon belüli, illetve nemzetközi szinten való felszámolásával, amelyek a modern terrorszervezetek működést lehetővé teszi. A terrorcselekmények előkészítéséhez és elkövetéséhez ugyanis még a legszervezettebb és leghatékonyabb terrorcsoportok esetében is bizonyos társadalmi háttér vagy motiváció szükséges. A jelenleg legveszélyesebbnek tekintett új típusú terrorizmus esetében például olyan, viszonylag nagy létszámú muszlim közösségre van szükség, amelyen belül megtalálható az a szűk réteg, amely támogatja, de legalább tolerálja a terrorista módszerek alkalmazását. Az európai terrortámadások kapcsán ilyen fajta társadalmi kontextust kell feltételeznünk Spanyolországban és az Egyesült Királyságban is. Mégis a terrortámadások háttérében markánsan megjelenő politikai jelleget találunk, hiszen mindkét ország esetében elmondható, hogy elkötelezett támogatói az USA Irak-politikájának.

Nagy-Britannia esetében ugyanakkor egy másik - meglehetősen veszélyes - társadalmi dimenzióra figyelhetett fel a világ közvéleménye. Annak ellenére, hogy a biztonsági szektor - köztük a brit titkosszolgálat is - tudomással bírt, a terrorizmus társadalmi támogatottságának meglétéről az iszlám közösség keretein belül, arra senki nem számított, hogy a támadásokat un. második generációs muzulmán személyek követik el. Ez újabb kérdéseket vet fel, amelyek elsősorban a társadalmi integráció működését kérdőjelezzik meg.¹²

A politikum kapcsán a szervezett bűnözéssel is foglalkoznunk kell. Semmiképpen sem újkeletű problémával találkozunk, amikor megállapítjuk, hogy a szervezetszerű alvilági csoportok gyakran a politikával is összefonódó bűnözői kartelljei egyre gyakoribbak. A bűnözői csoportok is haladnak és szembenéznek a kor új kihívásaival és ehhez igazítják a már ismert pozíciókat, érdekeltségeiket. A profitszerzés, mint cél a szervezett bűnözői csoportok számára a tényleges hatalommal fennálló kapcsolat nélkül nem létezhet. Ennek érdekében időszakosan társadalmi szempontból progresszív akciókba is pénzt fektetnek, mint például alapítványok, választási kampányok, közhasznú társaságok támogatásába. Ez azt vonja maga után, hogy még a szigorú hierarchikus rendszerrel bíró bűnözői szervezetek is gyors tőkemozgásokra törekednek a legális szférában és ehhez megfelelő táptalajt kínál a korrumpálható államigazgatás és maga a politika. Ebben a stádiumban a szervezett bűnözés áttételes - vagy direkt - személyes kapcsolatok révén összeköti az alvilágot a legmagasabb szintű politikai vezetéssel és minél magasabb szintre jut el, annál inkább a legális szférához igazodik, alakítja érdekeit.¹³

Egyes országok példáján keresztül láthatjuk, hogy a szervezett bűnözés a politikai struktúrákat is rombolja, különösen azokban esetekben, ahol a demokratikus állam keretei nem elég szilárdak. Az emberek úgy érzik, a kormány nem elég erős ahhoz, hogy megállítsa a szervezett bűnözést és egyre gyakrabban fordulnak védelemért a bűnszövetkezetekhez, aminek a következtében a politikai intézmények degradálódnak.¹⁴ A szervezett bűnözéstől való félelem aláássa a politikai reformok hitelességét és ez is táplálja szélsőséges nézeteket. A szélsőséges nézetek extrém esetekben pedig a terrorizmus kialakulásához vezethetnek.

A szervezett bűnözés azért kiemelten fontos téma, mert ez a fenyegetési kategória nemcsak önmagában, mint erőszakos bűnelkövetés jelenik meg a fenyegetések között, hanem számtalan esetben párosul olyan negatív jelenségekkel, mint a korrupció, a zsarolás, az ipari kémkedés, különböző gazdasági bűncselekmények, unfair üzleti gyakorlat alkalmazása és még sorolhatnánk. A globalizáció hatása sajnos a szervezett bűnözés terén is érzékelhető. Nemzetközi szindikátusok terjesztik ki hatalmukat a gazdasági régiókra, képessé válnak nemcsak nemzetek gazdasági érdekeinek veszélyeztetésére, de nemzetközi szervezeteket is befolyásuk alá tudnak vonni.

A szervezett bűnözés kihasználja a társadalmak, gazdaságok gyenge pontjait, sőt azokat tovább gyengítve erősíti saját pozícióit. Nem elsősorban magának a szervezett bűnözésnek tulajdonítják a legnagyobb veszélyt, hanem azoknak a jelenségeknek, melyek mindezt lehetővé teszik, segítik, hozzájárulnak szervezett bűnöző csoportok, szindikátusok létrejöttéhez és amelyekben egyfajta társadalmi igény jelenik meg.

A nyolcvanas években végbement egy mennyiségi változás a szervezett bűnözés terén, melyet a kilencvenes években egy minőségi irányváltás követett. Az első esetben a bűnöző szindikátusok jelentős növekedésen mentek keresztül, alkalmazkodva a környezet változásaihoz, elengedhetlenné vált számukra tevékenységük újraszervezése. Sikeres működésükhöz egyre több specialistát, szakembert, - akár pénzügyi területen, akár valamelyik tudományban - kellett alkalmazniuk, de előtérbe került a kommunikáció, az információszerzés, a korrupció kiszélesítése és természetesen a partneri együttműködéshez a kapcsolattartás, összeköttetések megszervezése. Ez a szervezeti téren bekövetkező mennyiségi változás igen jelentős minőségi módosuláshoz vezetett a tevékenységükben. Egyszerre alkalmaznak kifinomultabb és erőszakosabb megoldásokat, véresebb eszközöket, azaz a végletek mindkét irányában történő elmozdulás látható tevékenységükben. Továbbá aktivitásuk felgyorsult, az okozott károk megsokszorozódtak, fenyegetésük súlya jelentősen növekedett. Ezzel egy időben a legális üzletszférára kiterjesztett befolyásuk is számottevően erősödött. Ezek a változások természetesen a szervezett bűnözés alapvető és legfontosabb ismervét igazolják: a lehető legnagyobb profit elérése a legkevesebb kockázattal. Ez lehetne természetesen a legális üzletmenetet folytató vállalkozások jellemzője is, de hozzá kell tenni, hogy a profit elérése elsősorban az illegális szférában preferált a szervezett bűnözés számára és a legkevesebb kockázat érdekében az emberi élet sem drága a számukra.

A szervezett bűnözés valóban egy ágazattá forrta ki magát, az illegális javak és szolgáltatások, az árnyékgazdaság ágazatává. Rendelkezik a saját követelményeivel, melyek elsősorban a titkosság, a titoktartás, a szigorú hierarchikus fegyelem és rendelkezik korlátokkal, mint például a piszkos jövedelem tisztára mosásának lehetőségei, a törvény általi fenyegetettség és természetesen a saját „ágazati konkurencia”, hiszen a nemzetközi együttműködés a szervezett bűnözés esetében nem jelent minden területre kiterjedő és teljes egyetértést. Ebből az aspektusból a szervezett bűnözés bizony több mint kriminológiai jelenség, hiszen a bűnöző is a társadalom tagja, piszkos jövedelmet a legális piacon költi el, mossza tisztára, tehát részese a legális szféra folyamatainak is.

A szervezett bűnözés létrejöttének és gyors ütemű fejlődésének fontos következménye a szervezett bűnözés és a gazdasági bűncselekmények közötti határvonal gyakori elmosódása lett.¹⁵

A szervezett bűnözés tehát olyan új fenyegetési forma a gazdasági szereplők számára, mely rejtetten, az ipari kémkedés, erőszakos cselekmények, mulasztások, emberi gyengeségek felhasználásával kívülről és belülről egyaránt rendkívül veszélyes.

A terrorizmus nem új jelenség, fenyegetését azonban eddig elsősorban állami, politikai szinten értékelték. A 2001. szeptember 11. eseményei végképp rámutattak arra a tényre, hogy a gazdasági élet szereplői sem hagyhatják figyelmen kívül ezt a típusú

biztonságot veszélyeztető faktort. Fel kell hívni a figyelmet, hogy a gazdasági élet szereplői között a piaci szféra magán tulajdonú vállalatai épp úgy sebezhetőek és fenyegetettek a terrorizmus által, mint az állami kézben, befolyás alatt működő vállalatok. Tény, hogy számos esetben a terroristák erőszakos cselekményeik végrehajtásával elsősorban az államot, egy adott nemzet társadalmi, szociális értékeit, igazgatási rendszerét, morálját akarják rombolni vagy ezekkel szemben követeléseket támasztani. Nem lehet vitatni, hogy a minden dimenzióban - idő, tér, eszközök, ismeret, sebezhetőség, érték - koncentrált módon alkalmazott erőszak képes a fenyegetést olyan szinten megvalósítani, mely kritikus helyzeteket teremthet politikai, gazdasági és társadalmi vonatkozásban is.

4.2. **A terrorizmus pénzügyi forrásai a szervezett bűnözés bázisán**

A jelenleg működő terrorszervezet sejtjeinek, csoportjainak fenntartása jelentős anyagi forrást igényel. Igen fontos területet, illetve eszközt jelentenek a terrorizmus elleni küzdelemben a terrorizmus infrastruktúráját gyengítő, illetve annak felszámolását célzó gazdasági-pénzügyi intézkedések és azok ellenőrzése. Mindenképpen aktuális kérdés a terrorizmus és a szervezett bűnözés összefüggései között az egyre inkább kölcsönösség jegyeit mutató pénzügyi kooperáció irányainak vizsgálata. Ennek a tendenciának a hátterében - ha úgy tetszik a szervezett bűnözés és a terrorizmus egymásra találásában - azok a változások húzódnak meg, amelyek a kétpólusú világtrend felbomlásával jártak együtt.

Mára a terrorizmus és a szervezett bűnözés tevékenységi köre egyre nagyobb átfedéseket mutat. A terrorista szervezeteknek már nem elégséges az az anyagi támogatás, amit bizonyos országoktól kapnak, más forrásokra is szükségük van. A hidegháború végeztével leomlottak a masszív politikai és gazdasági határvonalak, ami megnyitotta a kapukat a kereskedelem, a migráció és a tőkeáramlás előtt, de a pozitív tendenciákkal szemben teret engedett a nemzetközi bűnözésnek is. Az eddig csak államellenes tevékenységet folytató, lázadó, félkatonai, szélsőséges csoportok illetve terrorista szervezetek fokozatosan terjesztették ki tevékenységi körüket a szervezett bűnözés területeire, mégpedig nem a szervezett bűnözéssel rivalizálva, hanem azzal együttműködve.¹⁶

A kábítószer kereskedelem, az embercsempészet, az illegális migráció a nő- és gyermekkereskedelem, a tömegpusztító és hagyományos fegyverek illegális kereskedelme, a csempészet, pénzügyi és gazdasági bűncselekmények, nemzetközi korrupciók csak kiragadott példái a bűnszervezetek által elkövetett cselekményeknek, amelyek sok esetben a társadalmi stabilitást, a nemzetbiztonságot, a demokratikus társadalmak életminőségét, a nemzetközi pénzügyi rendszer stabilitását is súlyosan veszélyeztetik. A szervezett bűnözés eszközének is tekinti a terrorizmust és sok esetben a szervezett bűnözés maga a terrorizmus anyagi és technikai utánpótlása. Az illegális pénzügyi műveletek központi eleme a pénzmosás.

A pénzmosás különböző formáit és módszereit a kábítószer bűnözés alakította ki. A kábítószer bűnözésben hatalmas összegek forognak, de napjainkban a mosásra szoruló piszkos pénzeknek ennél már bővebb forrásai is vannak, amelyek kiterjedt szervezett bűnözői tevékenységből származnak.

A pénzpiacra gyakorolt kedvezőtlen hatások, továbbá a tisztára mosott pénzből finanszírozott legális gazdasági tevékenység hatással lehet egy ország reálgazdaságára is. Ezért egyértelműnek tűnhet az a megállapítás, hogy a pénzmosás - egy ország pénzügyi biztonságának veszélyeztetésével - nemzetbiztonsági kérdéseket is felvet, nem is említve a terrorizmus finanszírozásában vállalt sajátos szerepét.

A terrorista csoportok a nemzetközi szervezett bűnözés lehetőségeit kihasználva teremtik elő a működésükhöz szükséges pénzügyi háttér egy részét, közreműködésükkel jutnak hozzá azokhoz az eszközökhöz, amellyel elkövetik vagy potenciálisan elkövethetik cselekményeiket vagy éppen annak módszereit használják fel tagjaik célországokba történő bejuttatásához. A fentiek alapján az egyes területeket - a teljesség igénye nélkül - az alábbiak szerint csoportosíthatjuk:

- **Pénzügyi támogató területek:**
  - illegális kábítószer-kereskedelem
  - illegális fegyverkereskedelem
  - emberkereskedelem
  - szervkereskedelem

- csempészet
- hamisított termékek kereskedelme
- drágakövek és nemesfémek illegális kereskedelme
- „high-tech” bűncselekmények (a bankszektoral kapcsolatos bűncselekmények tekintetében)
- tengeri kalózkodás
- *A fegyverek beszerzéshez kapcsolódó tevékenységi formák:*
  - illegális fegyverkereskedelem
  - tömegpusztító fegyverek és technológiák illegális kereskedelme
  - high-tech” bűncselekmények (a kritikus infrastruktúrák célpontként történő felhasználása esetén)
- *Egyéb támogató tevékenységi formák:*
  - embercsempészet és illegális migráció
  - okmányhamisítás

- *A narkóterrorizmus*

A terrorizmus és a kábítószer bűnözés között meglehetősen szoros kapcsolat mutatható ki. Nem véletlen az a tény, hogy az utóbbi időben lényegesen többet halljuk *narkóterrorizmus* kifejezést. Ez persze nem újkeletű dolog. Az úgynevezett politikailag motivált bűnelkövetők - a terroristák - és a kábítószer bűnözők érdekszövetségét kifejező együttműködési szisztéma már évtizedek óta működik.¹⁷ A terroristák azért kereskednek kábítószerrel, hogy finanszírozhassák harcaikat, a kábítószer-kereskedők pedig terrorista szervezeteket hívnak segítségül jól jövedelmező kokain- és heroinüzleteik lebonyolításához. A jelenség ma már kinőtte a helyi illetve regionális kereteket és teljes mértékben nemzetközi szintű problémává nőtte ki magát.

A kábítószer kereskedelem ma jobb üzlet, mint valaha. A világ felosztása megtörtént, mindenkinek megvan benne a szigorúan meghatározott helye és a behatárolt tevékenysége.

A világon több olyan terrorszervezet működik, amelyek a kábítószerből befolyt pénzüsszegekből fedezik kiadásaink egy részét. Ilyen például az al-Kaida terrorszervezet, melynek anyagi erőforrását az Afganisztánból, Pakisztánból és Iránból származó ópium adja. Vagy a Kurd Munkáspárt, a PKK, amely az európai heroin piac jelentős hányadát felügyeli. A Dél-Amerikában működő terrorszervezetek esetében is nagyon fontos szerepet játszik a kábítószer kereskedelemből származó pénzüsszeg. Nem tévedünk nagyot, ha azt állítjuk, hogy a narkóterrorizmus klasszikus megnyilvánulásai is e régióhoz köthetők.

A *narkóterrorizmus* az utóbbi időben kapcsolódott a kábítószeres nemzetközi kereskedelméhez. Ez nem jelent mást, mint hogy a nemzetközi kábítószer kereskedelemben megjelennek a fegyveres politikai csoportok. Ezek nem egyszerűen az anyagi haszonszerzés céljából tevékenykednek, mint ahogy ezt bármelyik bűnszövetkezet teszi, hanem azzal a céllal munkálkodnak, hogy finanszírozzák a politikai tevékenységüket és ily módon destabilizálják a törvényes kormányokat.

Egyébként a kábítószer kereskedő és a terrorista csoportok közös jellemzője, hogy törvényen kívül helyezik magukat, így cselekszenek. A kétfajta csoport adott esetekben ugyanazonokon a területeken működik, ugyanazokat a csempész csatornákat használja, egy helyen szerzik be a fegyvereiket, egy helyen végzik a jövedelmek tisztára mosását. Még az sem idegen tőlük, hogy a terrorcselekmények pénzügyi fedezetét a kábítószer kereskedelem jövedelméből biztosítják.

5. A nemzetközi szervezett bűnözés és a terrorizmus felderítése valamint elhárítása a nemzetbiztonság keretében

5.1. A nemzetbiztonsági tevékenységgel szembeni új kihívások

A nemzetbiztonsági tevékenység célját, a nemzetbiztonsági szolgálatok feladatait a demokratikus államokban a nemzet-, illetve az állambiztonsághoz, az alkotmányos rend védelméhez, a szuverenitás biztosításához kötődő területeken lehet meghatározni. A jellemző feladatköröket az alábbiak szerint összegezzük:

- az állam biztonságának védelme az idegen titkosszolgálati tevékenységgel szemben

- az alkotmányos rendet veszélyeztető, az alkotmányos rend erőszakos megváltoztatására és a hatalom erőszakos megszerzésére irányuló titkos és törvényellenes cselekmények, tevékenységi formák megelőzése és felderítése,
- az állam biztonságos és jogszerű működésének garantálása, az állam titkainak védelem, az állami tisztviselők védelme és ellenőrzése,
- a kormányzat tájékoztatására a nemzet biztonsága szempontjából és a közjó fenntartása céljából jelentőséggel bíró információk gyűjtése, elemzése és értékelése,
- a demokráciára különös veszélyt jelentő események megelőzése és akadályozása.¹⁸ Ide tartozik a politikai célzatú, személyek és anyagi javak ellen irányuló erőszakos cselekmények, a terrorszervezetek, a tömegpusztító fegyverek elterjedése, az illegális kábítószer kereskedelem és a szervezett bűnözés is.

A felosztásban az állam biztonsági struktúrájához fűződő, nemzetbiztonsági védelem területeit vehetjük számba, amelyek között nehéz lenne fontossági sorrendet felállítani. Ugyanakkor a biztonsághoz kapcsolódó feladatokat illetően jelentős átrendeződés figyelhető meg. Az államokhoz nem vagy alig kötődő új típusú kihívások nemcsak az egyes országok kereteit, de egyre gyakrabban a nemzetközi rendet is túllépik. Ennek megfelelően számos országban ezeket a demokráciára különös veszélyt jelentő kockázati tényezőket értékeli a legnagyobb fenyegetésnek.

A paradigmaváltás leginkább az új típusú terrorizmus és a hozzá kapcsolódó bűnözési formák - illegális kábítószer-kereskedelem, illegális migráció - megjelenése és azok kezelése valamint az ellenük létrehozott nemzetközi együttműködés kialakulása kapcsán értelmezhető.

A nemzetbiztonsági szolgálatok minden állam kulcsfontosságú alkotóelemét képezik. Ezek a szervezetek biztosítják tehát az állam és a társadalom biztonságát veszélyeztető információk megszerzését, elemzését és védelmét. A nemzetközi terrorizmus, a kábítószer kereskedelem, a csempészet valamint a szervezett bűnözés és az illegális migráció jelentőségének megnövekedése újfajta fenyegetéseket és kockázatokat jelent az országok belbiztonsága számára és ezek a titkosszolgálati képességek fejlesztését is igénylik.¹⁹

A jelenlegi tendenciákat figyelembe véve azt mondhatjuk, hogy a növekvő ütemet mutató globalizációval együtt olyan kihívások érkeznek a szervezett bűnözés és a terrorizmus "határmezsgyéjére", amely kihívásokkal a bűnüldözőknek szintén szembe kell nézniük. A civilizált világ érdeke, hogy a párbajban mindenkor a bűnüldöző szervek legyenek lépéselőnyben, hiszen csakis így járulhatnak hozzá a társadalmak, népcsoportok globális biztonságának megteremtéséhez. Azért használhatjuk a globális biztonság kifejezést, mert ez csak nemzetközi együttműködéssel érhető el és végezhető hatékonyan. Az országok illetékes szervei között megfelelő koordinációt kell kialakítani, biztosítani kell az információk áramlásának zavartalanságát. Mindez áldozatokat követel anyagi és politikai értelemben is, de a prosperáló jövőkép kialakításához nem öncélúan tevékenykedő kormányokra van szükség, hanem kooperatív együttműködésre és bár tudjuk egy-egy kormányzatnak nem csupán az a feladata, hogy anyagi javakat áldozzon a terrorizmus elleni harcra, de mégis a lehetőségekhez mérten legalább el kell jutnia a probléma felismeréséig, a következő lépésben pedig lassan szó lehet az orvoslásról is.

A paradigma jelleg vizsgálatakor minden esetre le kell szögeznünk, hogy a szervezett bűnözés (beleértve a kábítószer-kereskedelmet és a tömegpusztító fegyverek és technológiák nem államok által folytatott kereskedelmét), valamint a terrorizmus elleni fellépés korábban nem jelentettek hagyományos nemzetbiztonsági feladatot²⁰, különösen nem olyant, mint amivel szemben a szolgálatok nemzetközi együttműködése szükségessé vált volna. Ma már ezek a kérdések azonban a titkosszolgálatok új kihívásait jelentik. A hidegháború idején a terrorizmus jószereivel betagozódott a bipoláris világ rivalizáló szuperhatalmai mögé és a terrorista szervezetek masszív támogatást élveztek azok valamelyikétől, aszerint hogy antiimperialista vagy antikommunista ideológiát választottak álcázásul. Ezekkel a terrorista szervezetekkel tehát nem önállóan, hanem az azokat támogató, azokat fenntartó rivális hatalom elleni munka részeként foglalkoztak. A határokon belül működő etnikai, szeparatista terrorista szervezetek (pl. ETA, IRA) belbiztonsági kérdést jelentettek és a bűnüldözés arra szakosodott rendőri szervei vagy/és belső titkosszolgálatok foglalkoztak velük.²¹ A szervezett bűnözés már korábban is nemzetközivé vált és ki is alakult ellene nemzetközi rendőri együttműködés, abban azonban a nemzetbiztonsági szolgálatok hosszú ideig nem vettek részt.

A proliferáció, a terrorizmus említett válfajához hasonlóan, elsősorban a két szembenálló katonai blokkal kapcsolatos politikai kérdés volt és az ún. nukleáris küszöbállamok ezzel kapcsolatos tevékenységét azon az alapon bírálták el, hogy melyik hatalmi csoportosulás mögé soroltak be. Viszont a technológiák és a „know-how” kereskedelmével a szervezett bűnözés akkor még nem foglalkozott.

A mai negatív változás alapjait maga a hidegháború rakta le az akkori terrorista szervezetek anyagi és katonai eszközökkel történt támogatásával, tagjainak kiképzésével és mindezek következményeként azok kinőtték a nemzeti kereteket. A hidegháború végeztével ezeknek a szervezeteknek értelmetlenné vált fenntartaniuk a volt kelet-nyugat-polarizáltságára épülő antiimperialista vagy antikommunista ideológiát. Átálltak az észak-dél ellentéteket kihasználó antiglobalista vagy antineokolonialista talajra és a szélsőséges vallási (elsősorban iszlám) ideológiára. A gazdag Észak országait büntetik, mert azok az elnyomott Dél kizsákmányolásával és kirablásával fejlődtek és gazdagodtak, szegénységbe, elmaradottságba taszítva a déli országokat. Állami forrásaikat is megújították. Azok az országok ugyanis, amelyek lázadnak a jelenlegi világrend ellen, rájöttek arra, hogy ennek a lázadásnak számukra legelőnyösebb eszköze a terrorizmus. A terrorizmus így - célpontjait és forrásait tekintve is - nemzetközivé vált. Ezt tükrözi szervezeti felépítése, harcmódora és taktikája is. A terrorizmus és a szervezett bűnözés tevékenységi köre egyre nagyobb átfedéseket mutat. A terrorista szervezetek számára nem elégséges az az anyagi támogatás, amit bizonyos országoktól kapnak. Más forrásokra is szükségük van, amelyek nem mások mint a szervezett bűnözés, a kábítószer-kereskedelem. Ez nem csak a tevékenységbeli átfedést, hanem a nemzetközi bűnszervezetekkel történő összefonódást is jelenti. Utánpótlási bázisuk is zömmel a szervezett bűnözés. A nemzetközi terrorista és bűnszervezeteknek a felépítése, szervezeti és védelmi rendszere, belső fegyelme, kommunikációjának eszközei és módszerei magas színvonalúak. Az oda történő behatolás, beépülés, az onnan történő információszerzés titkosszolgálati eszközöket, módszereket, fegyelmet és kiképzettséget igényelnek. Ezekon kívül a jelenségek nemzetközi szintű megjelenése egyéb problémákat is felvetett.

A kormányok és törvényhozások korábban teljes mértékben a bűnüldöző szervekre bízták ezeket a feladatokat. A bűnüldöző szerveknél jött létre az az intézményrendszer és szakértői gárda, amelyik a korábbi körülmények között többé-kevésbé kezelni tudta ezeket a kérdéseket. Amikor azonban célszemélyeik külföldre szöktek, onnan kellett segítséget kérni, mert a határon túli operációkhoz nem értettek és jogosítványaik sem voltak meg ahhoz.

A bűnüldöző szervek külföldi jogosítványainak két elvi akadály is volt. Egyrészt hiányzott belőlük a titkosszolgálati felfogás és gondolkodási mód, amely szerint az ilyen jellegű munka már nem egyszerű nyomozás, a közvetlen elkövető azonnali letartóztatása és bíróság elé állítása, hanem hosszú távú felderítés és feldolgozás, a szervezet lehető legteljesebb feltérképezése, majd az egész szervezet felszámolása.

A terrorizmus, a kábítószer-kereskedelem, a szervezett bűnözés és a proliferáció illegális csatornái olyan összetett nemzetbiztonsági kérdést jelentenek, amelyek ellen nem lehetséges bűnüldözési koncepciók szerint és bűnüldözési gyakorlat követésével végezni. Következésképpen eme nemzetbiztonsági veszélyeket külföldön elsősorban a hírszerzés, belföldön az arra szakosodott titkosszolgálat eszközeivel és módszereivel kell megelőzni illetve elhárítani. Az is megállapítást nyert, amit a vonatkozó jogszabályok rögzítenek is, hogy ezt a munkát a nemzeti titkosszolgálatoknak és bűnüldöző szerveknek szorosan koordinálniuk kell. Ezzel azonban a gondok és problémák még nem szűntek meg. Tovább bonyolítja a helyzetet a terrorizmus kizárólagos katonai megoldását célzó törekvések és a terrorizmus elleni küzdelem háborúként történő értelmezése.²²

A nemzetbiztonsági szolgálatoknak nehézséget jelentett az említett bűnözési fajták elleni tevékenység, ami sok helyütt még mindig fennáll. Az addig csak ellenséges állami titkosszolgálatok ellen folytatott „klasszikus” munkának kialakultak bizonyos kiszámítható játékszabályai, amelyek úgy a támadó hírszerzés, mint a védekező elhárítás részéről politikai megfontolásokon nyugodtak. Egy terrorista szervezettel vagy nemzetközi bűnszövetkezettel szemben viszont nincsenek semmiféle szabályok. Azok a leghalványabb gyanú alapján azonnal gyilkolnak. Nem zavarja őket az sem, ha saját szempontjaik szerint is ártatlant ölnek meg, mert azzal is nő a szervezet tekintélye és belső fegyelme.

5.2. **A nemzetbiztonsági tevékenység elsődlegessége és hatékonysága a nemzetközi szervezett bűnözéssel és a terrorizmussal szemben**

A terrorizmus és a szervezett bűnözés erőszakot alkalmaz, de számos példát láthatunk arra, hogy az állam rendelkezésére álló erőszak eszközei nem hatékonyak vele szemben. Valószínű újra kell gondolni a biztonságpolitika eszköztárának összetételét, és új prioritásokat kell kialakítani. Van olyan nézet²³, amely például arra mutat rá, hogy terrorizmus ellen nem a hagyományos fegyveres erők, hanem a titkosszolgálatok lesznek a hatékonyabb eszközök, habár a mélyen gyökerező kiváltó okok megszüntetésének szükségessége mindennél fontosabb lenne. Mivel a nemzetközi politikának a biztonsági fenyegetésekkel összefüggő eseményei és folyamatai érdeklődést váltanak ki a közvéleményben, ezért a nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenységének társadalmi megítélése nagyban függ attól, hogy e két fenyegetéssel szemben hogyan és milyen hatékonysággal tudnak fellépni, illetve attól is, hogy az adott kormányzat milyen feltételeket biztosít tevékenységük végrehajtásához.

A közvélemény számára triviális megállapításnak tűnik, hogy a szervezett bűnözés elleni, de különösképpen a terrorizmus elleni küzdelemnek az egyik legmeghatározóbb területe a nemzetbiztonsági, titkosszolgálati tevékenység. A szolgálatok napi tevékenységébe természetesen nem látnak bele az állampolgárok, mint ahogy a média sem. A szolgálatok kudarcairól sok szó esik, eredményeik, sikereik gyakran nem jelennek meg a médiában. Ez a tevékenység a dolgok természetéből adódóan nem látható és kevésbé mérhető, a megakadályozott terrorcselekmények, egy-egy felszámolt terrorcsoport vagy egy szervezett bűnöző csoport tevékenységének akadályozása szükségszerűen nem lehet látványos dolog, viszont annál hatékonyabb. Ez jelenti ugyanis a sikeres prevenciót, a szolgálatok tevékenységének lényegi elemét. A problémák abban az esetben jelentkezhetnek, amikor ellentmondások kerülnek felszínre a meghirdetett politikai stratégia és a szolgálatok gyakorlati tapasztalatai között vagy a társadalom számára nem érzékelhető módon fejeződik ki a küzdelem hatékonysága. Nehéz például megértetni egy adott közösséggel, hogy az állam éppen nem a terroristák célpontja, ugyanakkor amikor megfogalmazásra kerülnek az egyes fenyegetettség, akkor a terrorizmus problémáját prioritásként kezelik.²⁴ Ez természetesen nem azt jelenti, hogy ezekben az országokban ezeket megelőzően nem végeztek a szolgálatok terrorelhárító tevékenységet, inkább a hangsúly eltolódásáról beszélhetünk.

Azokban az országokban ahol az állampolgárok elszenvedői a terrorizmus pusztításának, ott természetesen a szükséges törvényi szabályozás mellett átszervezésre kerültek a terrorelhárításban részt vevő nemzetbiztonsági szolgálatok is. Általánosságban elmondható, hogy a terrorellenes küzdelem jegyében a demokratikus társadalmakban több fontos intézkedés is történt. A már említett terrorizmus elleni törvények kidolgozása mellett meghatározásra kerültek a lehetséges célpontok, megerősítették azok őrzés-védelmét. Ugyancsak ebbe az intézkedési csomagba sorolható a terrorizmus ellen fellépő biztonsági szolgálatok, rendvédelmi szervezetek hatáskörének bővítése, a nemzetbiztonsági szolgálatok átszervezése és a közöttük lévő együttműködés hatékonyságának növelése is.²⁵

5.3. **A demokrácia és az emberi jogok indokolatlan korlátozásának veszélyei**

A demokratikus államok centrális feladatuknak jelölik a szervezett bűnözés és a terrorizmus elleni küzdelmet. Ennek a küzdelemnek egyik hibája, hogy saját hatalmukat állandósítani kívánó kormányzatok felismerik, hogy a terrorizmus és a szervezett bűnözés elleni fellépés alkalmas módja a végrehajtó hatalom erősítésének, a demokratikus intézmények visszaszorításának vagy éppen a civil társadalom szabadságjogainak korlátozására.²⁶ A szervezett bűnözés és a terrorizmus, mint konspiráció leírható úgy is, hogy jelenlétében akkor is hinni kell, ha az nem bizonyítható, hiszen egy összeesküvés annál veszedelmesebb, minél kevesebbet tudunk róla. Ezért számos szakértő állítja, hogy a szervezett bűnözés és a terrorizmus elleni harc nagyobb veszélyt jelenthet az alkotmányos demokráciára, mint maga az elhárítani kívánt biztonsági kockázat. Ezzel összefüggésben leginkább az emberi jogok korlátozásának kérdése kap nagy hangsúlyt.²⁷ A nemzetbiztonságra hivatkozni olyan tettek és politikák esetén, amelyek magyarázatra szorulnának, minden államtípusban kényelmes politikai eszköz a csoportérdek számára. Ez különösen érvényes lehet a terrorizmus és a szervezett bűnözés elleni fellépés esetén is, amely esetében már számos kritikai észrevétel megfogalmazásra került.²⁸

Megfigyelhető, hogy a politikai értékelések nem általában a bűnözést, hanem csupán a nemzetközivé váló szervezett elkövetéseket ruházzák fel mitikus erővel. Mind gyakoribb az érvelés, miszerint a nemzetközi relációban jelentkező fenyegetések visszaszorítása a modernizáció legerősebb országainak belső sikere, míg a szervezett bűnözés és a terrorizmus kialakulása külső okokkal magyarázható, azoknak a szegény régióknak a bűne, amelyek minden elmaradottságukat és rendetlenségüket a Föld elit részeire zúdítják. Ismét alakulóban van egy kétpólusú világ, a büntelenek és a bűnösök tábora. Nem is véletlen, hogy a társadalomvédelem középpontjába az illegális migráció és a kábítószer kereskedelem és fogyasztás visszaszorítása szerepel. Ezekben az esetekben a nemzetbiztonsági szolgálatoknak is egyre nagyobb szerep prognosztizálható, amely hazánk esetében is igaz jelenleg, de a jövőben még inkább.

5.4. ***A nemzetbiztonsági tevékenység költséghatékonyasága***

Minden ország annyit költ nemzetbiztonsági szolgálataira, amennyit célszerűnek tart és amennyit képes. A célszerűséget jó esetben a ráfordításért kapott eredmény határozza meg. A képességet a gazdaság és a költségvetés állapota formálja. Vezető nyugati hatalmak védelmi költségvetését az utóbbi 15-20 évben vizsgálva kiderül, hogy a szolgálatok finanszírozása - az utóbbi időben különösen a terrorizmus elleni küzdelemmel összefüggésben országonként változóan - emelkedik²⁹, míg a hadsereg költségvetése általában csökken. Megjegyzendő, hogy a szolgálatok költségvetése a legtöbb országban nem publikus, ezért ezt a megállapítást csak bizonyos közvetett és/vagy összehasonlító adatok és trendek vizsgálatából származó következtetések alapján lehet megtenni.

Jó „beruházást” jelent-e az adófizetők pénzét erre költeni? Egyértelmű a válasz, hogy igen! A megtérülés kiszámításához szükséges egzakt számok és örökérvényű képletek vagy mércék azonban nemhogy nem nyilvánosak, hanem nem is léteznek. Különösen nehéz a polgári szolgálatok eredményeinek közvetlen anyagi hozadékát kiszámítani. Gondoljunk csak arra, hogyan lehetne kiszámítani egy szervezett bűnözői csoport működésének korlátozásának anyagiakban jelentkező előnyeit. A szolgálatok költséghatékonyaságát tehát nem lehet az alkalmazott kutatások eredményességének mércéjével mérni. Bármilyen hatékony is lehet egy nemzetbiztonsági szolgálat, anyagi forrásaival köteles takarékoskodni és nincs a világon olyan költségvetés, ami ne szorítaná erre. Alapvető célkitűzés a hatékonyság növelése. Sajnálatosan ennek nincs receptje. Az a szabály sem mondható ki, hogy ha az állami költségvetést csökkentik, akkor abban a nemzetbiztonsági tevékenységre eső részt is csökkenteni kell, sőt legalább a reálértékét mindenképp meg kell őrizni. Ugyanis az arra fordított kiadásnövelések többszörös megtakarítást eredményezhetnek más területeken.

Figyelemmel a szolgálatok takarékosági és a hatékonyságot növelő kötelezettségére, annak legkézenfekvőbb módjának az tűnik, ha a meglévő emberi és technikai információforrásokat folyamatos hatékonyságvizsgálatnak vetik alá és a kevésbé hatékony forrásokat megszüntetik vagy - amennyiben lehetséges - átcsoportosítják. Ezt általában minden szolgálat meg is teszi, de látványos eredményei ennek nem lehetnek, mert a nemzetbiztonsági veszélyforrások legalább annyira összetettek, mint maga az ellen folytatott tevékenység.³⁰

5.5. ***A nemzetbiztonsági szolgálatok stratégiai és együttműködési lehetőségei***

A mai globalizálódó világban számos olyan nemzetbiztonságra veszélyes jelenség és tendencia létezik, amelynek nem csak a megoldása, hanem esetenként már a felderítése is meghaladja még a legnagyobb emberi és technikai erőforrásokkal rendelkező szolgálatok lehetőségeit is. A biztonság csak a veszélyek, fenyegetések összefüggésében értelmezhető. A fejlődésből fakadó lehetőségek felhasználása egyaránt történhet a biztonság érdekében illetve az ellene való tevékenység céljából. A nemzetbiztonsági tevékenység szemszögéből vizsgálva a veszélyforrások kapcsolata mindig valamilyen módon felmerül. A veszélyek is evolutív fejlődést mutatnak és egyes mutációik pedig új, minőségi áttörést eredményeznek. Ilyenek az előzőekben említett illegális migráció, terrorizmus, szervezett bűnözés, kábítószer kereskedelem, proliferáció kérdései, melyekkel kapcsolatban odáig már eljutottunk, hogy túl nagy feladatot jelentenek a hagyományos bűnüldözés, de még az egy országon belüli titkosszolgálati és bűnüldözési összefogásnak is.

A terrorizmus és a szervezett bűnözés elleni fellépésre több területen is kínálkozik lehetőség. A nemzetbiztonsági szolgálatok szempontjából, a szervezett bűnözéssel és a terrorizmussal szembeni fellépés lehetséges területeként jelentkeznek:

- A *megelőzés*, amely a nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenysége során elsődleges tényező.
- A *szükségletek korlátozása*, az anyagi források, a fegyverek, robbanóanyagok, az információ iránti igény, a publicitás tényezőinek korlátozása.
- A *beépülés*, terrorista szervezetek és a szervezett bűnözői csoportok soraiba történő pozíció létesítésével a humán felderítés érdekében.
- *Értékelés-elemzés*, az ismert személyek, elkövetési módszerek, lehetséges célok elemzése, a háttértényezők részletes vizsgálata.³¹

Az együttműködés lehetséges területei a szolgálatok között:

- Azonos témában komplementer jellegű információcsere.
- Egy bizonyos témában szerzett és átadott információt a partner egy másik témában szerzett információval honorálja.
- Egyoldalú információátadás annak tudatában, hogy a partner azt adott esetben hasonló gesztussal viszonzza.
- Valamilyen speciális ok miatt az egyik ország hozzájárul ahhoz, hogy saját területén a partner folytasson felderítést, információszerezést, azzal a feltétellel, hogy annak eredményeit vele megosztja.
- Az egyik ország szolgálata felkéri partnerét bizonyos kapacitásának ki-, illetve felfejlesztésére és a megnövelt kapacitás révén szerzett információ többletet megosztja partnerével.
- Közös gyakorlatok, melyben mindkét együttműködő partner emberei részt vesznek.
- Technikai szakemberek, analitikusok cseréje, kölcsönös kiképzések, nyelvtanfolyamok. Az együttműködés alapelve, hogy az együttműködésben minden együttműködő a legjobb szakmai, kapacitásbeli képességei, és anyagi lehetőségei szerint teljesít.

A legjobb megoldásként mindenképpen egy úgynevezett széles alapú, egységes stratégiára van szükség, a megfelelő, politikai, gazdasági, nemzetbiztonsági és katonai részstratégiákkal. Ezen túl csak a nemzetközi összefogás, együttműködés teremtheti meg azokat az alapokat, amelyek egyértelműen a terrorizmus felszámolását és a szervezett bűnözés megszüntetését célozzák.

6. Összegzés

A terrorizmus és a szervezett bűnözés a legjobban konspirált bűnözési formákkal járnak együtt a világon. A velük szemben történő eredményes fellépésnek csak összehangolt nemzetközi összefogással, a rendelkezésre álló politikai, gazdasági, társadalmi, titkosszolgálati, katonai és jogi lehetőségek maradéktalan kiaknázásával van esélye.

A szervezett bűnözés és a terrorizmus összefüggéseinek vizsgálata abból az egyre markánsabban kirajzolódó helyzetből adódik, hogy a terrorista csoportok és képviselőik eszméiken, kapcsolatrendszeiken és finanszírozási szükségleteiken keresztül kényszerűen, közvetett vagy közvetlen kapcsolatba kerülnek a nemzetközi szervezett bűnözés más területeivel illetve maguk is szervezett bűnözői tevékenységet fejtenek ki. A terrorizmus és a szervezett bűnözés összefüggéseiről és a nemzetbiztonsági tevékenységre gyakorolt hatásukról az alábbi megállapítások tehetők:

A bipoláris megosztottság megszűnt, de helyette egy veszélyes biztonsági vákuum keletkezett Európában és a világ más régióiban megjelentek illetve átalakultak az új típusú kihívások, köztük a nemzetközi terrorizmus és a szervezett bűnözés is.

A terrorizmus és a szervezett bűnözés vizsgálatára csak komplex módon, a politikai, társadalmi, gazdasági, jogi és katonai vonatkozásokra figyelemmel kerülhet sor.

A nemzetközi terrorizmus fogalmkörébe tartozó mozgalmak és ideológiáik távolról sem alkotnak - még megközelítően sem - egységes vagy meghatározó jegyek alapján generalizálható entitást, mint ahogyan a szervezett bűnözés tekintetében is igen nagy változatosságot találunk. Közös jegyeik csak igen magas általánosítási szinten mutathatóak ki és összehasonlításuk is csak ezen a szinten végezhető el eredményesen.

A terrorizmus kiemelt figyelmet követel. Globális, nemzetközi, számos országban pedig nemzeti szinten is elsőszámú veszélyforrásként értékeli.

A bűnöző szindikátusok működése komoly veszélyt jelent a civilizált világ számára. A szervezett bűnözői csoportok tevékenységei közül a kábítószer-kereskedelem a legnagyobb veszélyforrás.

A szervezett bűnözés és a terrorizmus több ponton is összekapcsolódik. Ennek legfontosabb területe a terrorizmus pénzügyi finanszírozásának átalakulása, amelynek szükségszerűen be kellett következnie.

A nacionalizmus és helyi konfliktusok veszélye egyes régiókban erősödik, amelyhez a terrorizmus és a szervezett bűnözés további erősödése párosul.

Az elszegényedő országokból már veszélyes mértékű a migráció a fejlett országokba, amely alapját képezi a terrorizmus és a szervezett bűnözés utánpótlásának. Ez a tendencia várhatóan befolyással lesz a nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenységére is.

A nukleáris, vegyi, biológiai fegyverek veszélyes kezekbe kerülése soha nem fenyegetett nagyobb veszéllyel, mint napjainkban.

A globalizáció és technikai fejlődés következményeként a világban zajló, a biztonságot veszélyeztető folyamatok terjedése olyan mértékben felgyorsult, hogy szükségessé tette az események szoros megfigyelését, másrészt az azonnali beavatkozást. Ez rendkívül információigényes. Ennek az igénynek a kielégítésében kiemelt szerepe van a nemzetbiztonsági szolgálatoknak.

Az új típusú kihívásokra történő válaszok szükségessége a nemzetbiztonsági szolgálatok esetében egyfajta paradigmaváltást eredményezett.

Az integrációs folyamatok ellenére a nemzeti érdekek még léteznek és ezek védelme továbbra is a nemzetbiztonsági szolgálatok feladatát jelentik. Ennek központi eleme a prevenció.

A terrorizmus és a szervezett bűnözés ellen fellépő biztonsági szolgálatok, rendvédelmi szervek hatáskörét kibővítették, számos országban átszervezésre került sor, általában egyre nagyobb költségvetéssel rendelkeznek.

Elsősorban a terrorveszélyre való hivatkozás ürügyül szolgál antidemokratikus intézkedéseknek, bezárkózásnak.

A nemzetbiztonsági szolgálatok önmagukban nem képesek hatékonyan fellépni a fenyegetésekkel szemben, az eredményesség növelését a szolgálatok közötti információ megosztása és a koordináció jelenti.

A szervezett bűnözés, a terrorizmus erői továbbra is jelentősen különböznek egymástól létszámuk, felszereltségük és célkiűzéseik alapján. Ezek a csoportok, szervezetek a legkorszerűbb berendezésekkel, felszerelésekkel rendelkeznek. Tevékenységük nehezen kiszámítható, felderíthető, így az ellenük való sikeres fellépés speciális felkészítést igényel, melyek egy része a nemzetbiztonsági szolgálatok keretein belül biztosított alapvetően, elsősorban és meghatározóan.

A szervezett bűnözésnek és a terrorizmusnak minden társadalomban jelentős politikai, gazdasági vonatkozásai, valamint közvéleményt alakító, formáló jelenségei voltak, vannak, és visszaszorításukig lesznek is.

A narkóterrorizmus kérdéskörével éppen azért kell behatóbban foglalkozni, mert a szervezett bűnözés ezen tevékenységi formái közül a kábítószer-kereskedelem az egyik legveszélyesebb, nem csupán a társadalomromboló hatása miatt, hanem mert az illegális pénzek tekintetében a kábítószerüzlet a világ egyik legnagyobb gazdasági szektorát jelenti, amely egész nemzetgazdaságokat is tönkre tehet, ugyanakkor képes biztosítani a terrorizmus finanszírozását is.

Nem lehet többé elválasztani a terrorizmust a pénzmosástól, mint ahogyan a szervezett bűnözést a kábítószer csempészettől sem. Világosan kell látnunk, hogy annak a stratégiai gondolkodásmódnak, ami ahhoz szükséges, hogy felülkerekedjünk ezeken az egymáshoz kapcsolódó biztonsági kihívásokon, hasonlóképpen egymásra épülőnek és mindenképp plurálisnak kell lennie. Ennek a szemléletnek a nemzetbiztonsági tevékenységben is érvényesülnie kell.

A transznacionális fenyegetések elleni védelem a magyar nemzetbiztonsági szolgálatokat is meghatározó módon érintik. Ezek elsősorban azért jelentenek új helyzetet, hiszen az ellenük való fellépés lehetőségei az esetek zömében szolgálat specifikusak. Az 1995. évi CXXV. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról tételesen felsorolja a terrorizmussal, a szervezett bűnözéssel, kiemelten a jogellenes kábítószer- és fegyverkereskedelemmel összefüggő szolgálati feladatokat.

IRODALOMJEGYZÉK

- ¹ „Győzött a demokrácia. Győzött a szabad piacgazdaság rendszere. De a nagy ideológiai győzelem után végül is mi az, amiben hiszünk...? -részlet Zbigniew Brezinski, amerikai politikusnak 1990 végén, a Georgetown egyetemen tartott előadásból. Idézi Hankiss Elemér: Válságban az európai civilizáció, *Mozgó Világ*, 1996/10. szám 49. p.
- ² Haraszi Miklós: Európa-Amerika. Transzatlanti hasadás? *Rubicon*, 2003/3-4. szám
- ³ Brzezinski, Zbigniew: A nagy saktábla, Európa, Budapest 1997.
- ⁴ Martin Bertman: Kant a képzelőerőről - összevetés Hobbes és Hume felfogásával, *Világosság* 2005/5. szám 117-122 p.
- ⁵ Vadai Ágnes: Új transznacionális biztonsági kockázatok, *Belügyi szemle* 1992/12 szám 15. p.
- ⁶ Csabai György: Transznacionális és aszimmetrikus kihívások, *Hadtudomány*, XI. évfolyam 2001/3 szám
- ⁷ Matus: A biztonság és a védelem problémái a változó nemzetközi rendszerben 144. p.
- ⁸ 2073/2004 Kormányhatározat a Magyar Köztársaság Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról
- ⁹ Katona Géza: A láthatatlan birodalom, *Minerva*, Budapest 1969. 33-34. pp.
- ¹⁰ www.archives.gov/education/lessons/volstead-act/, 2008. december 28-i letöltés
- ¹¹ A politikatudomány új kézikönyve (szerk: Róbert E. Goodin-Hans-Dieter Klingemann) *Osiris*, Budapest 2003., 459.p.
- ¹² Kostoványi Zsolt: A terrorizmus civilizációs-kulturális háttere - avagy levezethető-e az iszlám terrorizmus az iszlámból? *Belügyi Szemle*, 2002/6-7. szám 26-45. pp. Vö. Tálas Péter: A terrorizmus elleni küzdelem néhány dilemmájáról, *Hadtudomány*, XV. évfolyam, 2005/4. szám 194-202. p.
- ¹³ *Organized crime and the challenge to democracy / ed. by Felia Allum and Renate Siebert. - London, GB: Routledge, 2003. 67. p.*
- ¹⁴ Diego Gambetta: A maffia: a bizalomhiány ára, *Belügyi Szemle*, Külföldi Figyelő 97.
- ¹⁵ NBH Évkönyv 2007. In. A szervezett bűnözés jellemrajza, <http://www.nbh.hu/evk2007/07-0064.htm>, 2008. december 28-i letöltés
- ¹⁶ Hadas László: A globalizáció árnyoldalai és a hírszerzés, (*Világgazdasági Kutatóintézet Műhelytanulmányok*, 2003.) p. 73.
- ¹⁷ Alfred Morstein: A terrorkeresztapa - A terrorizmus, a kábítószer és a fegyverkereskedelem gyilkos összefogása, *Gondolat Budapest*, 1991. 7. p.
- ¹⁸ Dezső Lajos-Hajas Gábor: A nemzetbiztonsági tevékenységre vonatkozó jogszabályok, *Kommentár a gyakorlat számára HVGORAC*, Budapest, 1998.
- ¹⁹ Lénárt Ferenc: Biztonság, nemzetbiztonság, *Uj Honvédségi Szemle*, 2001. 1. szám
- ²⁰ Tarján István: A katonai elhárítás helye, szerepe és problémái a terrorizmus elleni harcban, *Felderítő szemle* 2006. január 41. p.
- ²¹ Szaniszló József: Nemzetközi terrorizmus, *Szakmai Szemle*, 2005/2. szám 11-20. pp.
- ²² Hadnagy Imre József: A háború és a terrorizmus, *Hadtudomány*, XV. évfolyam 2005/1. szám Vö: Ormos Mária: A háborúról és a terrorizmusról, *Hadtudomány*, XV. évfolyam 2005/4. szám
- ²³ Matus János: Hatalom, konfliktus és kooperáció a nemzetközi rendszerben, *Terror és háború képei a médiában konferencia*, 2003. január 31.,
- ²⁴ Ennek lehetünk tanúi például hazánkban, de a szomszédos országok közül is néhányban. (Szlovákia: *Defence Strategy of Slovak Republic*. Bratislava, 2001. www.mosr.sk/dokumenty/eng/security_strategy.pdf., **Szlovénia**: *Strategic Defence Review. Comprehensive Summary*. Ministry Of Defence, Republic of Slovenia. Ljubljana, 2004. május <http://sova.gov.si/en/mediaresolution.pdf>.)
- ²⁵ Lakatos Zsolt: Terrorizmus - A nemzetbiztonsági szolgálatok átalakításának tapasztalatai, *Felderítő Szemle* 2006/1. szám 68-69. pp.
- ²⁶ Finszter Géza: Az alkotmányos jogállam esélyei a terrorizmus elleni küzdelemben, *Belügyi Szemle* 2002/6-7. szám 166. p.
- ²⁷ Rónay Tamás: Árnyoldalak a terrorizmus elleni harcban, *Népszava*, 2005. július 30. 19. p.
- ²⁸ Kiss Imre: A Magyar Köztársaság Nemzetbiztonsági Szolgálatának titkos információgyűjtő tevékenysége a személyiségi jogok tükrében, *Tanulmányok a nemzetbiztonsági ismeretek oktatásához*, Budapest, 2001
- ²⁹ Gordon Brown brit pénzügyminiszter, több milliárd fontos terrorellenes programot jelentett be. A brit kormány a következő időszakban évente 2 milliárd fontot (740 milliárd forint) költ terrorellhárításra - ez a kétszerese a 2001. szeptember 11-ei terrortámadások előtti éves összegnek -, és 2008-ig csaknem megkétszerezi a biztonsági szolgálatok létszámát is. *MTI* 2006. február 13.
- ³⁰ Várhalmi Miklós: A magyar Nemzetbiztonsági Szolgálatokról másként és mindenkinek A magyar nemzetbiztonsági szolgálatok költségvetési vonatkozásainak változásai 1990-2002 között 243-257 pp.
- ³¹ Rácz Lajos: Új elemző-értékelő módszerek a terrorfelderítésben avagy a terrorizmus élveboncolása, *Felderítő Szemle* 2006. január 75-94. pp.